

DENİZ YATAĞI MADENCİLİĞİNİN
ETKİLERİNE İLİŞKİN
TEMEL İNSAN HAKLARI DEĞERLENDİRMELERİ

HUDOTO

Hukuk, Doğa ve Toplum Vakfı

DENİZ YATAĞI MADENCİLİĞİNİN ETKİLERİNE İLİŞKİN TEMEL İNSAN HAKLARI DEĞERLENDİRMELERİ

Okyanusları ve okyanusların iklim değişikliğinin azaltılmasındaki rolünü, derin deniz yatağı madenciliğine ilişkin mevcut tartışmalar bağlamında ele almak kritik önem taşımaktadır. Okyanus iklimi düzenler, hava durumumuzu etkiler, insanın hayal gücüne ilham verir, zengin ve çeşitli kültürel uygulamaları destekler. Nihayetinde, dünya üzerindeki tüm yaşam sağlıklı okyanus ekosistemlerine bağlıdır. Derin deniz madenciliğinin okyanuslara geri dönüşüme şekilde zarar vereceğine dair bilimsel kanıtlar giderek artmaktadır. Deniz tabanındaki madencilik çalışmaları okyanusların birden fazla katmanını etkileyebilir, çeşitli kirlilik biçimleri üretebilir ve sistemik hasara neden olabilir.

**Çeviren: Stj. Av. Hatice Betül Nalbant
Hukuk, Doğa ve Toplum Vakfı- HUDOTO**

Deniz yatağı, okyanus tabanı ve bunların toprak altının büyük bir bölümü ulusal yargı yetkisinin sınırlarının ötesindedir ve insanlığın ortak mirası olarak kabul edilmektedir. Deniz yatağı madenciliğinin, açlık ve yoksulluğun sona erdirilmesi gibi ekonomik, sosyal ve kültürel haklarda ölçülebilir bir iyileşmeyi teşvik edeceği fikri cazip olsa da gerçek şu ki, ekonomik faaliyetler insan haklarının etkin bir şekilde kullanılmasını kendiliğinden teşvik etmez. Aslında Devletler, insan hakları koruma bariyerlerini göz ardı ederek, işletmelerin işlemin tarafı olmayan bireylere maliyet yüklemesine sıklıkla izin vermektedir. Kirlilik ve iklim değişikliği bunun en iyi örnekleridir. Devletlerin, bugün yaşadığımız iklim acil durumunda payı olabilecek faaliyetleri azaltma ve ortadan kaldırma konusunda önleme ve işbirliği yapma taahhüdünde buldukları hesaba katıldığında [Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi](#), derin deniz yatağı madenciliği ile ilgili mevcut tartışma bağlamında okyanusları ve okyanusların iklim değişikliğini azaltmadaki rollerini ele almada kritik önem taşımaktadır.

Bilimsel kanıtların henüz kesin olmadığı durumlarda, hem çevre hukukunun hem de uluslararası hukukun temel ilkesi olan ihtiyatlılık ilkesinin uygulanması, Devletlerin insan sağlığına veya çevreye zarar verebilecek adımlardan kaçınmak için temkinli ve özenli bir şekilde hareket etmelerini gerektirir. Bu ilke, yüksek düzeyde bilimsel belirsizlik ve derin deniz madenciliğinin çevresel ve insan haklarını tahrip potansiyeline etkisi açısından özellikle önemlidir. 10 -28 Temmuz tarihleri arasında Jamaika'nın Kingston kentinde gerçekleşen Uluslararası Deniz Yatağı Otoritesi Kurulu ve Konseyinin 28. oturumunun ikinci bölümünde; Devletler, derin denizde ticari madencilığe izin verecek düzenlemelerin kabul edilip edilmeyeceğine veya bu tür bir kaynak kullanımı için erteleme veya önlem amaçlı bir durdurma çağrısı yapıp yapılmayacağına karar vereceklerdir. Bu müzakereler insan hakları çerçevesinde bilgilendirilmeli ve aşağıdaki kilit unsurları içermelidir:

1. İnsani sürdürülebilir bir çevreye saygı gösterme, koruma ve gerçekleştirme konusunda net bir taahhüt

Temiz, sağlıklı ve sürdürülebilir bir çevre hakkının kullanılması, deniz biyoçeşitliliğine ve sağlıklı okyanuslara bağlıdır. Derin deniz yatağı madenciliğinin tesirleri, hayatta kalmaları bu ekosistemlere bağlı olan topluluklar ve geçim kaynakları üzerinde , çalışma ve yaşam haklarını etkileyen doğrudan ve dolaylı sonuçlar doğurabilir. Derin deniz yatağı madenciliğinden kaynaklanan kirlilik; diğerlerinin yanı sıra sağlık, gıda, su, barınma, kültürel haklar ve kendi kaderini tayin etme hakları üzerinde de ciddi bir etkiye sahip olabilir. Okyanussal aşamalı bozunmanın tüm biçimlerindeki olumsuz etkileri özellikle yerli halk, geçimlik balıkçılar ve gelişmekte olan küçük ada devletlerinde yaşayan kişiler için daha da kritiktir. Çoğu zaman göz ardı edilse de devletlerin, insanların haklarının ekonomik çıkarlardan önce gelmesini sağlama yükümlülüğü vardır. Mevcut ortak bilimsel kanı, derin deniz madenciliğinin okyanus ekosistemlerine önemli ölçüde zarar vereceğini göstermektedir.

Madencilik ve deniz ortamı üzerindeki diğer stres faktörlerinin (iklim değişikliği, sürdürülebilir olmayan balıkçılık ve kirlilik gibi) birleşik potansiyel etkileri yıkıcıdır. Devletler insan hakları ihlallerini ve zararlarını önlemekle yükümlüdür. Bu nedenle Devletler, bu tür

faaliyetlerin sağlıklı bir çevre hakkı da dâhil olmak üzere insan haklarına saygı gösterecek, bu hakları koruyacak ve yerine getirecek şekilde yürütülebilmesini sağlamak için yeterli bilimsel bilgi de dâhil olmak üzere uygun güvenlik önlemleri mevcut olana kadar derin denizlerde maden çıkarma planlarına devam etmemeyi taahhüt etmelidir.

2. Gelecek nesillerin insan haklarından yararlanabilmelerinin sağlanması

Karar vericiler harekete geçmeden önce, iklim değişikliği, okyanus asitlenmesi, deniz biyoçeşitliliğinin kaybı ve diğer zararlı insan faaliyetleri nedeniyle bozulmuş bir deniz ortamını miras alacak olan çocuklar, gençler ve gelecek kuşaklar için nesiller arası etkileri tam olarak anlamalı ve hesaba katmalıdır. Deniz biyoçeşitliliği ve yaşam alanı (habitat) hasarında çok az rolü olan veya hiç rolü olmayanların bu ekosistemlerden faydalanma ve yararlanma fırsatları sınırlı olacak, bu da eşitsizliklerin şiddetlenmesine, gıda güvenliğinin etkilenmesine ve potansiyel olarak tehlikeli koşullara maruz kalmalarına neden olacaktır. Devletler, gelecek nesillerin temiz, sağlıklı ve sürdürülebilir bir çevre hakkı da dahil olmak üzere insan haklarından tam olarak faydalanabilmelerini sağlamakla yükümlüdür. Gelecek nesillerin insan haklarından yararlanabilmelerini gözetmek için yeterli tedbirler alınmadan derin deniz madenlerinin çıkarılmasına devam edilmemelidir.

3. İşletmeler için güçlü bir hesap verebilirlik çerçevesi

İş Dünyası ve İnsan Hakları Rehber İlkeleri'nde (UNGPs) kabul edildiği üzere; Devletler, kendi topraklarında ve/veya yetki alanlarında ikamet eden ticari işletmelerden, devletin ulusal yargı yetkisi sınırlarının dışındaki alanları da içeren faaliyetleri süresince insan haklarına saygı gösterilmesi beklentisini açıkça ortaya koymalıdır. Özel sektörün herhangi bir etkileşiminin insan haklarına saygı gösterme konusundaki kurumsal sorumlulukla uyumlu olmasını sağlamak için koruyucu tedbirler alınmalıdır. Şu anda birçok BM Üye Devleti bunu henüz yapmamıştır.

İnsan haklarına saygı gösterme sorumluluklarının bir parçası olarak, işletmelerden insan hakları konusunda özen yükümlülüğünü gerçekleştirmeleri beklenir; bu da insan hakları risklerini tanımlamayı ve değerlendirmeyi, bu tür riskleri önlemek ve azaltmak için etkili önlemler almayı, bu önlemlerin gerçekten etkili olup olmadığını izlemeyi ve dış paydaşlara işletmelerin tepkisinin yeterliliğini değerlendirmeleri için uygun bilgiyi iletmeyi içerir.

Zararın meydana geldiği yerlerde, etkilenenlerin etkili çözüm yollarına erişimi olmalıdır. Derin deniz madenlerinin potansiyel kullanımı, bu faaliyetlerde bulunan işletmeler için güçlü bir hesap verebilirlik çerçevesi olmadan devam etmemelidir. Bu çerçeve, hasar aslen ulusal yargı yetkisinin dışındaki deniz alanlarında meydana geldiğinde, birden fazla Devleti etkileyen zararlardan kaynaklanan yargısal zorlukları hesaba katmalıdır.

4. Çevresel konular da dahil olmak üzere bilgiye erişimin ve halkın katılımının güvence altına alınması

Tüm insanlar, çevresel konular da dahil olmak üzere, bilgiye erişim, halkın katılımı ve adalete erişim hakkına sahiptir. Derin denizlerde maden çıkarılmasına izin vermeden önce, Devletler bu hakları güvence altına almak için etkili önlemler almalıdır. Bunun üç temel unsuru vardır:

insan hakları değerlendirmeleri, potansiyel olarak etkilenenlerin katılımı ve adalete erişim. İnsan hakları değerlendirmelerine ihtiyaç vardır. Onlar mevcut en iyi bilim tarafından yönlendirilmeli ve çevresel, sosyal, kültürel veya insan hakları etkileri de dahil olmak üzere biyoçeşitlilik hakkında kamuya bilgi sağlamalıdır. Bunlar; uygun yerlerde, erişilebilir bir dil ve şekilde mevcut olmalıdır. Devletler, çevresel karar alma süreçlerinde yerli halkların, yerel toplulukların, çocukların, engellilerin ve savunmasız durumdaki diğer kişilerin karşılaştığı halk katılımının önündeki engelleri göz önünde bulundurarak; yerli halkların özgür, önceden ve bilgilendirilmiş rızasını içerir anlamlı ve bilgilendirilmiş halk katılımını güvence altına almalıdır. Devletler bunu yaparken, sivil toplumun çevresel müzakerelere şeffaf, kapsayıcı, güvenli ve anlamlı katılımını da sağlamalıdır.

5. Bölgedeki deniz biyoçeşitliliğini koruyan diğer araçlarla uyumun sağlanması

Kunming-Montreal Küresel Biyoçeşitlilik Çerçevesi; insan hakları temelli yaklaşım, kalkınma hakkı, sağlıklı bir çevre hakkı, yerli halkların hakları ve toplumsal cinsiyet eşitliğine atıflar da dahil olmak üzere güçlü bir insan hakları dili içermektedir. COP-15 Kararı, derin deniz madenciligi yapılmadan önce "deniz çevresi ve biyoçeşitlilik üzerindeki etkilerin yeterince araştırılması ve risklerin anlaşılması"; derin deniz madencilikinin "deniz çevresi ve biyoçeşitliliğe zararlı etkilere neden olmamasının" sağlanması; ve "Uluslararası Deniz Yatağı Otoritesi tarafından, mevcut en iyi bilim ve yerli halkların ve yerel toplulukların geleneksel bilgilerine uygun olarak ve onların özgür, önceden ve bilgilendirilmiş rızaları ile kurallar, düzenlemeler ve prosedürlerin uygulamaya konmasının" sağlanması gerektiğini belirtmektedir. Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Sözleşmesi kapsamında "Ulusal Yargı Yetkisi Dışındaki Alanlarda Deniz Biyoçeşitliliğinin Korunması Ve Sürdürülebilir Kullanımına İlişkin Anlaşma" (BBNJ) 20 yıl süren müzakerelerin ardından "ulusal yargı yetkisi dışındaki alanların deniz biyolojik çeşitliliğinin bugün ve uzun vadede korunmasını ve sürdürülebilir kullanımını sağlamak" amacıyla kısa bir süre önce kabul edilmiştir.

Gelecek nesillerin insan haklarından faydalanabilmelerini sağlama görevinin tanınması, onlar adına karar alma mekanizmalarını bilgilendirmek için belirli kriterler sağlar. Bu sorumluluk, kısa bir süre önce tanınan temiz, sağlıklı ve sürdürülebilir bir çevre hakkı da dahil olmak üzere; yaşam, sağlık, gıda, barınma, su, hijyen ve kendi kaderini tayin hakkı gibi çok sayıda diğer haklardan yararlanmanın temelini oluşturan tüm insan hakları yelpazesi için geçerlidir (Genel Kurul kararı 76/300)."

METNİN ORJİNAL VERSİYONU İÇİN

https://www.ohchr.org/sites/default/files/documents/issues/climate_change/information-materials/ohchr-seabed-mining-10-july.pdf